

ESSAY: museum en onderwijs

December 2014

Liesbeth Godrie Daaal Beeldend

Studentnummer 2372762

MUSEUM EN ONDERWIJS

INLEIDING

Lead: Ons werkbezoek aan het van Abbemuseum is voor mij de aanleiding om het essay te schrijven over Musea en hun relatie tot het onderwijs.

We zijn voorgelicht over alle activiteiten die buiten het reguliere tentoonstellingsprogramma in het museum worden aangeboden en het team presenteert zich hiermee op niet mis te verstane wijze. Het Van Abbe levert, en dit is nog maar een greep, voor iedere bezoeker een bijzondere bijdrage aan de museumbeliving:

- 1. Het Alzheimer Project in samenwerking met het Moma in New York en het Stedelijk Museum in Amsterdam;*
- 2. "Aan de buis gekluisterd", waarin bedleiderigen via een live verbinding met een cameraman een rondleiding krijgen door het museum;*
- 3. De luisterroute via een MP-3 speler, waarin theatermaker Lucas de Man je op een ludieke wijze meeneemt door het museum;*
- 4. Doven en slechthorenden die een Ipad kunnen lenen om de luisterroute in gebarentaal te volgen;*
- 5. De storylines in "Er was eens.....", waarin uitgekozen verhaallijnen worden uitgebeeld;*
- 6. Het "MIXMATCH" museum, grasduinen in 6 Nederlandse musea en vanuit 300 objecten een eigen online expositie samenstellen;*
- 7. Het depot ingaan en zelf (als gastconservator) een presentatiewand maken.*

Aangetrokken door de informatie die Loes Janssen, public mediator van het van Abbemuseum, geeft ben ik me verder in de materie gaan verdiepen en valt het mij op dat musea er alles aan doen om het de bezoeker zo aantrekkelijk mogelijk te maken om over de drempel te komen. Voor iedereen een passend plaatje wil presenteren. Daarin durf ik best te generaliseren want ieder museum hunkert naar hetgeen uiteindelijk het voortbestaan waarborgt: de betalende bezoeker.

Maar dan liever wel de bezoeker die uit eigen beweging komt, omdat hij of zij nieuwsgierig is geworden, meer wil weten of datgene wat is verteld met eigen ogen "life" wil komen zien. En niet de schoolklas die naar het museum moet omdat dat nu eenmaal in het jaarprogramma staat en ze daarmee het potje educatie weer hebben volbracht en leeggemaakt zonder dat het voor beide partijen iets heeft opgeleverd.

Wanneer wij als vakdocenten de leerlingen er niet op attenderen is de museumwereld geen wereld die bij veel kinderen indruk maakt/ tot de verbeelding spreekt. Het onbekende kan ertoe leiden dat ze geen oog of luisterend oor hebben. Denk in dit verband aan het gezegde

“onbekend maakt onbemind”. En omdat ze het stiekem ook spannend vinden, ik doel hierbij op de basisschoolleerling, moeten ze steeds weer vermanend worden toegesproken want *“die meneer of mevrouw is aan het vertellen en dan dien je stil te zijn”*. De middelbare scholier die het museum niet kent zal op voorhand zeggen dat een museum saai is en dat je te lang moet luisteren. Die desinteresse leidt tot frustratie bij de docent, de educator, de andere bezoeker en niet te vergeten de scholier zelf.

Het zou prachtig zijn als educatief medewerkers in de musea samen met de scholen zich als doel stellen het museumbezoek een positieve ervaring te laten zijn. Dat kan al door de lessen op school en de educatie in het museum op elkaar af te stemmen. Om de musea dichter bij de leerling te brengen is er, met inbreng van zowel school als museum nog een andere mogelijkheid: **Waarom zoekt het museum de potentiële bezoeker niet op?** De scholier waarover ik spreek komt ook uit het dorp en dat dorp ligt niet direct in de nabijheid van een grote stad met veel musea. Praktisch gezien zou het een goeie oplossing zijn.

Projecten en lessen maken naar aanleiding van een kunstenaar, een stroming of vanuit een culturele inslag (een land) hebben, tijdens mijn inzet als gastdocent op scholen*, altijd mijn voorkeur gehad. Voor de VMBO-scholen die ik als stagiaire nu doorloop heb ik wat betreft de lessen tekenen en Beeldende Vorming te maken met de methode: “Tekenen in zicht” (Lambo). Vorm; Structuur; Licht; Kleur; Ruimte; Compositie en Techniek. Deze gestructureerde tekenmethode voor de onderbouw in het Voortgezet Onderwijs vind ik als basis voor een lessenreeks en voor de leerdoelen prima. Het is voor zowel docent als leerling duidelijk wat de leerling aan het einde van lesstof moet kunnen. In een vervolgoopdracht zou ik deze basis graag gekoppeld zien aan een betreffende kunstenaar, een kunststroming of de cultuur van een land. Ik ben in de gelukkige omstandigheid dat ik dat al een paar keer heb mogen doen. Een kleibeeld maken naar aanleiding van een presentatie over de beeldhouwer Ossip Zadkine of een schildering op karton naar aanleiding van de Cobra-groep.

* Met *scholen* bedoel ik zowel basis- als middelbare scholen. Wat mij betreft begint kunsteducatie dan ook op de basisschool. Hoe jonger in contact brengen met kunst, des te groter het begrip zal zijn en de waarde die de leerling er aan zal geven.

Musea hebben vaak een uitgebreid educatief programma, afgestemd op leeftijd en onderwijsvorm. Dit moet digitaal én met koppeling aan een educator of een freelance ingehuurde kunstdocent in de school te presenteren zijn. Inclusief een eraan vastgekoppelde praktijkopdracht.

En zo is mijn inleiding ook meteen de aanleiding:

KUNNEN WE NIET TOT EEN COMPROMIS KOMEN

Lead: Musea kunnen zich profileren door, in plaats van in het gebouw blijven en de potentiële bezoeker naar binnen "trekken", de buitenwereld opzoeken en de mensen naar binnen "geleiden".

Ervan uitgaande dat het bezoek aan een museum voor scholen niet altijd een gangbare zaak of een logische stap is. Ook al hebben ze kennis genomen van en gesnoven aan de kunst. Een kunst educatieve les gegeven door educatoren uit het museum of mensen die als freelancer door musea ingezet willen worden om op scholen kunstonderwijs te geven verrijkt de leerling én het museum kan zich persoonlijk presenteren. Het mes snijdt dus aan 2 kanten: Vrijwel alle kunstmusea (zeker de grotere) hebben een educatief programma. Als scholieren (en studenten ook) er op hun school kennis van genomen hebben en enthousiast zijn geworden is de verleiding wellicht groter er eens binnen te stappen als ze toch in de buurt zijn. Of liever nog: er speciaal heen te gaan!

Ik wil hiermee een inleidend commentaar geven op onderstaande brief van de Minister van OCW: MUSEUMBRIEF samen werken, samen sterker.

Datum 10 Juni 2013.

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. Jet Bussemaker

Educatie en musea

Aan het einde van de 19e eeuw zei de cultuurambtenaar en latere politicus Victor de Stuers: 'Musea zijn een van de meest onontbeerlijke en krachtigste hefboomen tot ontwikkeling van het volk'.

Educatie is een zaak die permanente aandacht verdient. Het overdragen van kennis en inzicht, maar ook het aanleren van creatieve vaardigheden en plezier beleven aan kennis en schoonheid, zijn voor mij de belangrijkste doelen die musea nastreven bij hun activiteiten op het gebied van educatie. Educatie kan een belangrijke bijdrage leveren aan het historische besef en kan het verleden relevant maken voor het heden. In mijn visiebrief ga ik in op mijn beleid voor cultuuronderwijs in algemene zin. Op deze plek ga ik specifiek in op de musea.

De samenwerking tussen scholen en musea kan nog verder versterkt worden. Dit doe ik door het laten ontwikkelen van een doorlopende leerlijn cultuureducatie voor het primair onderwijs in het kader van het programma 'Cultuureducatie met kwaliteit'. Ik verwacht van de musea dat zij scholen actief helpen bij de mogelijke invulling van deze leerlijn. Musea hebben steeds meer kennis van het onderwijsveld. Zij zetten met educatie in op het publiek van de toekomst. Voor goede cultuureducatie is de rol van de docent cruciaal. Ik stel een prijs in voor het beste samenwerkingsproject tussen scholen en musea. De NMV en het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst zullen dit plan uitwerken.

Ik vind het belangrijk dat niet alleen de scholen naar de musea toekomen, maar ook omgekeerd, dat musea met objecten naar de scholen toegaan om ter plekke het verhaal te vertellen. Museale objecten kunnen een belangrijke rol spelen in het onderwijs. Door voorwerpen met eigen ogen te zien, er een verhaal over te horen en er dan ook nog iets mee te doen, zoals voelen of ruiken, wordt de lesstof aanschouwelijk gemaakt en het leren gestimuleerd. Dit hoeft zich niet te beperken tot de kunstvakken of geschiedenis; ook bij

lessen in taal, maatschappijleer, natuurwetenschappen, biologie of aardrijkskunde, kunnen museale objecten de lesstof illustreren en leerlingen bredere verbanden laten zien.

Aldus dr. Jet Bussemaker.

Een jaar eerder, Augustus 2012, gaat de stekker uit het project “Kunstkijkuren” dat al vanaf 1948 in Amsterdam bestaat. Onder leiding van een 12-tal kunstenaars/docenten bezoeken kinderen uit de 2 hoogste klassen van het basisonderwijs van de Amsterdamse scholen enkele musea nadat ze een introductie over het onderwerp op hun school hebben gehad. De kinderen worden onderwezen volgens de socratische methode. Dit betekent dat ze zelfstandig leren kijken en nadenken en dat de docenten vragen stellen om zodoende een gesprek op gang te brengen. Op deze manier ontdekken ze zelf en maakt dat wat ze zien meer indruk. Tegelijkertijd maken de kinderen kennis met het cultureel erfgoed. Een onderzoek uit 1993 stelt vast dat de Kunstkijkuren wel degelijk effect hebben op het latere museumbezoek. Volwassenen die het tijdens hun jeugd in Amsterdam gevolgd hebben bezoeken 10 tot 20% vaker een museum dan degenen die elders opgroeiden. Toch krijgt het weinig navolging. Het enige project wat enigszins vergelijkbaar is start in 1997 in Leiden: “Museum en School”, waarin leerlingen tijdens hun basisschoolperiode 7 musea bezoeken. Het stopzetten van de Amsterdamse kunstkijkuren is overigens geen actie van de regering maar van de Amsterdamse stadsdelen die het project financierden, zij willen blijkbaar iets anders.

Wat Mevrouw Bussemaker voorstelt in 2013 wordt eigenlijk al halverwege de jaren '70 geïntroduceerd maar in de jaren '80 weer losgelaten. Voor het onderwijs wordt dan vanuit de afdeling educatie van de musea uitgebreid lesmateriaal verspreid onder de scholen in Nederland zoals leerlingenboekjes, speurtochten, kijkwijzers en docentenhandleidingen. En dat is in die jaren ook meteen het probleem. De docent of onderwijzer die de museumles via een handleiding geeft werkt toch anders en is anders betrokken dan een speciaal in het kunstvak opgeleide docent die door het museum wordt uitgezonden en alle ins en outs van de kunstenaar, de kunststroming of het thema kent.

In de jaren '80 en begin jaren '90 is de bloeitijd van de zeventiger jaren voorbij. Educatieve tentoonstellingen waar leerlingen vanuit het hele land met busladingen naartoe gingen en projecten met uitgebreid lesmateriaal komen minder vaak voor. Andere regering, ander beleid. De ene keer wordt Kunst en Cultuur gekoppeld aan OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen), bij een andere regering valt het onder CRM (Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk). In 1994 keert het cultuurbeleid terug naar OCW. Cultuur en Onderwijs weer verenigd. De samenwerking krijgt een impuls met het project Cultuur en School en de invoering van het vak CKV.

Omdat het vervoer door budget, tijd en afstand een knelpunt blijkt, is het naar de scholen toegaan, zoals de kunstenaars/docenten van de Kunstkijkuren deden, wellicht zo gek nog

niet. Een van de vragen van de leden van het OCW in de museumbrief: “samen werken, samen sterker” van Juni 2013 of er extra budget beschikbaar is om scholen te laten samenwerken met musea wordt door de minister beantwoordt met: “*educatie vormt een onderdeel van de reguliere subsidie die musea ontvangen. Specifiek voor scholen is voor samenwerking met musea een extra budget beschikbaar.*”

STEL DAT

Lead: De middelbare scholier door het lesbezoek enthousiast wordt en er inderdaad eens binnenstapt als hij of zij in de buurt is of liever nog: speciaal naar het museum toegaat! Ze hebben als het goed is per slot van rekening een cultuurkaart die korting geeft op trein en bus en op de entree van het museum.

Het voordeel van de individuele scholier die een museum bezoekt is dat je als bezoeker niet stuit op een groep. Het werkt verspreiding in de hand en de museumervaring wordt aan elkaar doorgegeven.

De jeugd en dan met name de kinderen, zijn afhankelijk van wat hen wordt aangeboden en de aanbieder is in de eerste plaats de ouder en de school. Stel dus dat de rollen zich omdraaien en de jeugd aan de oudere generatie voorstelt het museum in te gaan, nieuwsgierig gemaakt door de lessen op school. Er is een verschil tussen het naar een museum gaan en ter plekke consumeren wat het museum te bieden heeft óf er naartoe gaan met de nodige voorkennis. Op deze manier is er geen beteksting meer nodig bij de werken. De kinderen worden de rondleiders. Ze herkennen de werken die ze zien en vertellen wat ze ervan weten. Het overdragen van kennis en inzicht vergroot het plezier bij een bezoek. Daardoor zullen ze geneigd zijn langer te blijven en meer respect hebben voor hetgeen er te zien en te beleven valt.

Docenten en onderwijzers worden ontlast door de gastlessen die op enig moment gegeven worden op school. In het kader van de veelheid aan taken die het beroep van leraar er in de loop der jaren heeft bijgekregen, het feit dat het geen reistijd dus geen lestijd kost én het gegeven dat het museumonderwijs scholen door heel Nederland kan bereiken, vang je meerdere vliegen in één klap.

De vraag die je je hierbij kunt stellen is of de onderwijzer of docent zijn of haar uren wel wil afstaan, zeker wanneer de bijkomende taken buiten het lesgeven geen betaalde uren zijn. Is de gastdocent bevoegd? Dat zou, niet geheel onterecht, een vereiste kunnen zijn voor scholen. Het moet worden ingepast in het onderwijsprogramma en wat doe je met het vervolg op de gastles. Gaat de onderwijzer/docent deze geven dan moet hij of zij ook bij de gastles aanwezig zijn om te weten wat de vervolgstappen zijn. Dan kost het de school extra geld omdat én de onderwijskracht én de gastdocent de aanwezige uren betaald moeten krijgen. Betrek je de museale objecten ook in andere vakken van het onderwijs (zoals Mevrouw Bussemaker aangeeft in de hiervoor gepubliceerde museumbrief) dan zouden vakken meer op elkaar afgestemd moeten zijn zodat het onderwerp tegelijkertijd bij

meerdere vakken inzetbaar is (vakoverstijgend). Dit vraagt weer extra tijd van de docenten om aanpassingen te doen aan het reguliere programma en ze moeten afwijken van het programma. Dit kan invloed hebben op leerdoelen die gehaald dienen te worden. En er moeten goede afspraken gemaakt worden tussen museum en school zodat de educatie aansluit bij de lessenserie en/of leerlijn op school. Het is wenselijk dat de onderwerpen en thema's van kunsteducatie op school en het aanbod van musea overeenstemmen en aansluiten om tot een optimaal leereffect te komen. Bovendien, zullen sommigen zeggen, hebben gastlessen pas echt zin als er een museumbezoek aan gekoppeld is.

ERVARING

Lead: De ervaring van een docente Beeldende Vorming op een VMBO school is dat kunstenaars over hun werk laten vertellen een aanvulling en verrijking is voor de lessen.

Leerlingen leren de processen en producten binnen de beeldende kunst beter plaatsen en begrijpen en kunnen daardoor een ruimere betekenis geven aan hun eigen creatieve product. Datzelfde geldt voor een museumbezoek, mits er informatie aan vooraf is gegaan. Want zegt ze, als het museumbezoek een op zichzelf staande activiteit is verliest het zijn betekenis. Beeldende begrippen krijgen meer betekenis door in het museum naar werk te kijken wat je herkent. Als onderwerpen en thema's van kunsteducatie op school en het aanbod van de musea overeenstemmen en aansluiten kom je tot een optimaal leereffect.

Kunst en kunsteducatie leiden tot verdieping en reflectie en halen het onbesproken deel van de mens naar boven. Door kunsteducatie wordt een beroep gedaan op de ontwikkeling van het eigen initiatief. Kunsteducatie stimuleert samenwerken, reflecteren en verwoorden van wat je ziet en wilt verbeelden. Zo kunnen ze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling tot een sociaal en emotioneel evenwichtiger mens. (Bron: blz. 4 Museumbezoek en museumeducatie voor VMBO-leerlingen).

DE EFFECTEN VAN KUNSTEDUCATIE

Lead: In zijn onderzoek "voorwaarden voor een evenwichtiger kunsteducatie" brengt John Harland, freelance onderzoeker en directeur van LC Research Associates de effecten van kunsteducatie bij leerlingen op Middelbare Scholen in kaart.

De uitkomsten zijn verwerkt en gerubriceerd in 7 verschillende hoofdgroepen en het is interessant om te zien welke rol museumbezoek met een goede educatie op het niveau van de leerlingen in dit onderzoek speelt:

-meer plezier, betrokkenheid, voldoening en het kunnen loslaten van stress;

-meer kennis van en vaardigheden in de verschillende kunstdisciplines;

- meer kennis van maatschappelijke en culturele kwesties;
- het ontwikkelen van creatieve vaardigheden en denkvaardigheden;
- een verrijking van communicatieve en expressieve vaardigheden;
- vooruitgang in persoonlijke en sociale ontwikkeling;
- transfereffecten, het geleerde kunnen toepassen in een andere context zoals in een beroep of bezoek aan culturele activiteiten buiten de school.

De onderstreepte uitkomsten of effecten kunnen intrinsiek (geprikkeld van binnenuit) of kunstvakinhoudelijk worden genoemd, terwijl de andere meer een middel zijn om resultaten buiten de kunstvakken zelf te bereiken.

Hieronder een paar uitspraken van leerlingen over educatie op school en daaraan vastgekoppeld museumbezoek:

“door beeldende vakken kun je kennis van de wereld en andere culturen opdoen zonder daarvoor op reis te hoeven gaan”;

“net als bij muziek en beeldend kun je, zeg maar, naar de wereld kijken en die weergeven op een manier zoals je normaal niet naar de dingen kijkt”;

“je kunt hem verscheuren, weer een beetje vastplakken en dan weer terugzetten. Hij blijft hetzelfde, maar je kijkt er anders naar”.

“het gaat erom dat je laat zien wat je denkt als je iets tekent. Je probeert te zeggen wat je denkt en dat doe je dan op allemaal verschillende manieren”.

Volgens Harland wordt er een goede stap gezet wanneer educatieve medewerkers van musea en kunstdocenten in het begin van het schooljaar hun programma's op elkaar afstemmen. Een museumbezoek wordt op die manier een verrijking, een aanvulling en een verduidelijking en de kunstles heeft door het bezoek een groter effect bij de leerlingen. De educatieve medewerkers, zo zegt Harland, zouden de scholen kunnen bezoeken om meer informatie te verstrekken aan leerlingen en docenten en zo bij de leerlingen het museum meer bekendheid en “een gezicht” geven. De educatieve afdeling kan zich zodoende beter voorbereiden en de inhoud van de educatie toespitsen op een specifieke leervraag.

Wat is eigenlijk kunsteducatie

Educatie wordt steeds meer onderdeel van het publieksbeleid van het museum. Ondanks of dankzij de economische crisis staat de bezoeker, fysiek of virtueel, van alle leeftijden of herkomst, centraal. Het museum levert –zo is het streven- een bijdrage aan identiteitsontwikkeling, kennisontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling. Wat is dan eigenlijk KUNSTEDUCATIE: In de digitale encyclopedie staat het woord omschreven als: “onderwijs gericht op het begrip kunst, vooral door middel van kijken en ervaren. Kan zowel

persoons, maatschappij als kunstgericht zijn. De leerstrategie kan actief, receptief, reflectief of (re)productief zijn”.

Begin jaren '80 wordt door leerpsycholoog David Kolb een theorie ontwikkeld waaruit 4 leerstijlen zijn af te leiden. Het zijn persoonlijke voorkeuren voor een manier van leren en handelen. Hij vat ze samen onder de noemers: dromer, denker, beslisser en doener. In de museumwereld dringt deze theorie pas eind jaren '90 door als het Victoria&Albert Museum gebruik maakt van de inzichten van Kolb. Het experiment is zeer geslaagd want het publiek blijft langer in de presentatie en waardeert hem hoger. Nederlandse musea gaan de leerstijlen toepassen onder andere door de groepsrondleiding te schrappen en in plaats daarvan in kleine groepjes opdrachten uit te voeren. Het streven is om ieder individu een zo plezierig mogelijke ervaring te geven dus wordt er rekening gehouden met “ieders ideale manier van leren”. Wanneer de toepassing van Kolb in het museum een succes blijkt gaan verschillende musea deze leertheorie gebruiken voor het ontwikkelen van educatief materiaal of voor het maken van een educatieve opstelling. Als er in een expositie een blikvanger zit waarbij elke leerstijl aan bod komt, kan dat een grote groep mensen nieuwsgierig maken. Waarschijnlijk richten mensen zich in eerste instantie op hun eigen voorkeur maar een goede vormgeving kan verleiden om ook kennis te nemen van de andere leerstijlen in de expositie. Kom je, of uit eigen beweging of met je klas op bezoek dan zou je je kunnen laten verrassen door de opstelling en inhoud van een tentoonstelling door de volgende elementen:

Expositie-elementen die passen bij een dromer: -een passende sfeer en impressie; fantasierijk en poëtisch; een persoonlijk verhaal; fantasierijke teksten; teksten die uitnodigen tot het nader bekijken van de voorwerpen. **Expositie-elementen die passen bij de denker:** wetenschappelijk; mogelijkheid tot analyseren en nadenken over een onderwerp; onderzoeksvragen die uitdagen om zelf mee te denken; experts aan het woord; teksten met algemene informatie. **Expositie-elementen die passen bij de beslisser:** Efficiënte, doelgerichte en praktische presentatie; theorie verduidelijkt aan de hand van de praktijk; teksten worden verduidelijkt met schema's en modellen. **Expositie-elementen voor de doener:** Gericht op leren-door-doen; levensechte verhalen en problemen; weinig tekst, informatie via bijvoorbeeld beeld en geluid; prikkelen van voorstellingsvermogen.

Verwant aan deze theorie is de theorie van de meervoudige intelligentie, in 1983 naar buiten gebracht door neuro- en ontwikkelingspsycholoog Howard Gardner. Hij stelt dat er tenminste 7 manieren zijn waarop mensen informatie opnemen en verwerken, waar de visueel-ruimtelijke vorm er een van is. Deze kinderen hebben op school een voorkeur voor tekenen, knutselen, schetsen, inrichten. Ze zijn niet zo slim op het gebied van rekenen maar hebben wel het vermogen om ruimtelijke vormen en beelden waar te nemen en te reproduceren, te manipuleren en nieuwe beelden te maken. Deze theorie wordt veel minder toegepast in educatieve opstellingen of middelen. Een enkel voorbeeld is een *pilot* van het Zeeuws Museum, van 2006 tot 2008 uitgevoerd in samenwerking met het RPCZ (Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland). In het project gaan leerkrachten uit het basisonderwijs als tijdelijke educatieve museummedewerkers aan de slag. Doel is om een

collectie te verzamelen en die te tonen op de basisscholen. De didactiek van het project is gebaseerd op de leerstijlentheorie van Kolb in combinatie met Gardner's theorie van meervoudige intelligentie. Jammer genoeg ben ik er (nog) niet achter kunnen komen wat naast het verzamelen en tonen van een collectie het doel van de missie is geweest en het uiteindelijke resultaat.

"En".....zeggen educatoren,

"Kijken en leren in het museum is van zoveel meer afhankelijk dan leerstijlen: de sfeer, het onderwerp en je eigen humeur spelen ook mee. En als er een schoolgroep op bezoek komt – daar wordt de leertheorie veel voor gebruikt- is het ook afhankelijk van de groepsdynamiek".

Veel educatoren laten zich er eerder door inspireren dan dat ze de leerstijlen volgen, zien het als een bevestiging van dingen die ze al intuïtief aanvoelen.

Verbaasd door de veelheid in het van Abbe en verbaasd door de karigheid in het onderwijs. De eerste heeft heel veel te bieden wat de laatste tot zich zou kunnen nemen. Ik spreek hier over mijn ervaring in het museum wat we bezochten versus de school waar ik als stagiaire lesgeef. Er is nog een hele wereld te winnen. Een voor mij boeiende materie die ik graag verder zou willen onderzoeken.

BRONNENLIJST

Boek:

Grondman, A., Vreede, M.de., Laarakker, K., & Reydon, O. Over Passie en Professie: Een eeuw publieksbegeleiding in de Nederlandse musea. (2010).

Internet:

Bogaardt, Drs.M. van den. (2013 Juni). Bussemaker pleit voor museum onderwijs op school. Geraadpleegd op 6 December en 22 December 2014 van www.rijsoverheid.nl/ministeries/OCW/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/10/museumbrief-samen-werken-samen-sterker.html

Kunsttheorie (landelijk expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken z.d.) : issues museum educatie. Geraadpleegd op 4 December en 22 December 2014 van http://www.expertisecentrum-kunsttheorie.nl/index.php/issues_museum_educatie

Bruggink, E. (2012, Juli). Kunstbeeld: Kunst Verkopen. Interview met De meester Esther Bruggink. Geraadpleegd op 4 December 2014 van <http://www.kunstbeeld.nl/nl/nieuws/19049/de-meester-esther-bruggink.html>

Jong, M.de., Donkers, P. MA-KPS (2014, Mei). Cultuurmanagement3punt0: Portret Van Abbemuseum. Geraadpleegd op 14 November 2014 van <http://cultuurmanagement3punt0.wordpress.com/2014/05/13/portret-van-abbemuseum/>

Kok, T. (2011). Museumbezoek en museumeducatie voor VMBO-leerlingen: Een kwalitatief, reflectief onderzoek. Gedownload op 6 December 2014 van <https://www.hanze.nl/assets>

Lead: eigen inzicht.

Tonckens, L. (2005). Verbazing en Verwondering: Levenslang Leren in het Museum. Gelders erfgoed –leerstijlen van Kolb in een museumpresentatie. Geraadpleegd op 4 en 6 December 2014 van <http://www.123test.nl/leerstijl>